

**Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
Төрағасының орынбасары Д.Т. Ақышевтың
«Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт Көшбасшысы
Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында
берілген тапсырмаларды іске асыру шеңберінде
Қазақстандағы шағын бизнесті және жеке кәсіпкерлікті
қаржылық қолдаудың перспективалы нысандары»
тақырыбына «дөңгелек үстелде»
сөз сөйлеуі**

Құрметті «дөңгелек үстелге» қатысушылар!

Мемлекет басшысы өзінің Қазақстан халқына Жолдауларында еліміздегі микрокредиттеуді дамытуға баса назар бөледі. Мәселен, өзінің «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» деген былтырғы Жолдауында Мемлекет басшысы қазіргі уақытта микрокредиттердің негізінен айтарлықтай жоғары мөлшерлемемен тұтынушылық мақсаттарға жұмсалып жатқанын және ахуалды өзгертіп, тұтынуға емес, еңбекпен қамту жағына басымдық беру қажеттігін атап өтті. Осыған байланысты, ел Президенті микрокредиттеу бағдарламаларына қол жеткізуді кеңейтуді, қаржыландыруды кеңейтуді және тиісті заң жобасын әзірлеуді тапсырған болатын. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты 2012 жылғы Жолдауында Ұлт Көшбасшысы ауылда жұмыс істейтіндерді микрокредиттермен қамтамасыз ету мәселесін де көтерді.

Бүгінгі күні МКҰ-ға мынадай проблемалар тән.

1. «Жалған» МКҰ жүйесіндегі жоғары шоғырлану

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің деректеріне сәйкес Қазақстан Республикасында 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 1756 МКҰ тіркелген, олардың 972-і ғана жұмыс істейді. Бұл ретте белсенді жұмыс істейтін МКҰ саны 663 немесе тіркелген МКҰ жалпы санынан 38%, оның ішінде ауылдық жерлерде – 130 немесе 7,5%.

Статистика көрсетіп отырғандай, МКҰ-дың 50%-ға жуығы жұмыс істемейді, әсіресе аймақтарда, бұл осындай ұйымдардың шығындылығына не олардың біржолғы операцияларды жүзеге асыруына немесе қарыз алушылардың шектеулі аясы үшін микрокредиттер беруіне байланысты.

2. МКҰ қызметтерінің жоғары құны.

Әлеуетті қарыз алушылардың шектеулі саны кезінде жұмыс істеп тұрған МКҰ көпшілігінің өте төмен капиталдандыруы МКҰ-ды кредиттік тәуекелдерді қабылдау мүмкіндігінде айтарлықтай шектейді, бұл нәтижесінде берілетін микрокредиттің әрбір бір теңгесіне құнының артуына әкеп соқтырады.

Сонымен бірге МКҰ қарыз алушыларының көпшілігінде кредиттік тарихтың болмауы МКҰ-ды кепілмен қамтамасыз ету бойынша қатаң талаптар қоюына мәжбүрлейді. Жекелеген жағдайларда мұндай талаптар әлеуетті қарыз алушылар үшін аса ауыр болады.

Мысалы, Қазақстанның қалаларында микрокредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемелері ауылдық жерлерге қарағанда жоғары. Мәселен, қалалық жерде қысқа мерзімді қарыздар бойынша мөлшерлеме жылдық 29,1%-ға тең және бұл екінші деңгейдегі банктердің тарапынан бәсекелестік болған жағдайда. Бұл ретте, ауылдық жерлерде оның қалаға қарағанда бір жарым есе жоғары болуы әбден мүмкін, бұл соның ішінде ауылдық микрокредиттер бойынша орташа мөлшерлемеден туындайды, ол негізінен мемлекеттік жұмыспен қамту және халықты әлеуметтік қолдау бағдарламаларының шеңберінде берілетін микрокредиттер есебінен 10,1% болады.

Сонымен қатар тұтынушының қарыз бойынша нақты шығыстарын білдіретін жылдық тиімді сыйақы мөлшерлемесі белгісіз. Бұл, ең алдымен, бірде бір мемлекеттік органның осындай мәліметтерді жинаумен және ЖТСМ дұрыс есептелуін бақылаумен айналыспайтынына байланысты.

3. МКҰ секторының айқын еместігі

Қазіргі уақытта МКҰ уәкілетті мемлекеттік орган – реттеушінің тарапынан оларға қосымша талаптар белгіленбей (яғни уәкілетті мемлекеттік орган тарапынан реттеу, бақылау және қадағалаудың болмауы) статистика және әділет органдарында ғана тіркеледі. Мемлекеттік бақылау МКҰ-дың статистика органдарына статистикалық есептілік және салық органдарына тиісті ақпарат беру міндетімен шектеледі.

Осыған байланысты бірде бір мемлекеттік органда МКҰ-дың нақты немен айналысатындығы, олардың қандай қаржы қызметтерін ұсынатындығы, кімдер МКҰ-дың клиенттері болып табылатындығы туралы толық ақпарат жоқ. Өз кезегінде клиенттер

туралы ақпараттың жоқтығы берілетін қарыздардың нысаналы мақсатын айқындауға мүмкіндік бермейді.

Сектордың айқын еместігі МКҰ-дың жүргізілетін операциялар көлемін ұлғайтып, микрокредиттер бойынша мөлшерлемелерді төмендетуге мүмкіндік беретін МКҰ секторына қосымша әрі арзанырақ үлестік және борыштық капиталды тартуды едәуір тоқтатып тұрған фактор болып отыр. Бұл МКҰ-дың ақпараттық-автоматтандырылған жүйелер негізінде халықаралық қаржылық есептілік стандарттары бойынша бухгалтерлік есепті жүргізуге толық көшуін талап етеді.

4. МКҰ-дың кәсіби емес қызметті жүзеге асыруы.

Қазіргі уақытта қолданылып жүрген нормалар МКҰ-ға микрокредиттер беруден басқа МКҰ-дың қызметіне тән емес өзге қызметпен айналысуға мүмкіндік береді.

БАҚ-та жарияланған ақпаратқа жасалған талдау, сондай-ақ МКҰ-дан қарыз алушылардың мемлекеттік органдарға келіп түскен қаралған шағымдарының саны түрлі асыра сілтеушіліктің бар екендігін айтуға мүмкіндік береді, мысалы МКҰ-дың атын жамылып түрлі «қаржы пирамидаларының» пайда болуы, кез келген ұйымның капиталына қатысу үлесін сатып алуы, бұл тәуекелдердің бір сектордан (қаржылық емес) МКҰ секторына ауысуына әкеп соғуы мүмкін.

Осыған байланысты, анықталған проблемаларды шешу мақсатында нарыққа меншікті капиталы жарғылық капиталынан кем емес, ұзақ уақыт бойына жеке бизнесін жүзеге асырып келе жатқан МКҰ-ды ғана кіргізу жөніндегі шаралар кешенін іске асыру қажет.

Сонымен қатар есепке алуды жүргізу үшін ҰБ бухгалтерлік есеп стандарттарын әзірлеуі тиіс, олар автоматтандырылған жүйелер арқылы МКҰ-дың қаржылық жай-күйі туралы тоқсандық есептер қалыптастыратын болады. Сонымен қатар микрокредиттер бойынша қалыптастырылатын провизиялар көлемі әрбір қарыз алушының мемлекеттік кредиттік бюродағы кредит тарихының сапасы бойынша стандартты түрде айқындалатын болады.

Нәтижесінде, жоғарыда аталған шараларды іске асыру объективті түрде МКҰ үшін қосымша шығасылармен қатар жүретін болады. Осыған байланысты МКҰ-дың меншікті капиталының деңгейі едәуір жоғары болуы тиіс, бұл қысқа мерзімді перспективада халық және бизнес үшін берілетін микрокредиттердің өсуін тоқтата тұрғанмен, ұзақ мерзімді

болашақта Қазақстанда халықаралық стандарттарға сәйкес келетін теңдестірілген МКҰ жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Назарларыңызға рақмет